

Disfertatio

Siftens

*Theoriam Mentis Humanæ
Revelatione Excultæ,*

Cujus

Partem VI.

Consenf. Max. Vener. Facult. Theolog. Aboënf.

PRÆSIDE

JACOBO BONSDORFF,

S. S. Theol. Licent. & Profes. Reg. & Ordin.

Publico examini modeste offert

Respondens

ARVID JOH. SIRELIUS

Viburgensis.

In Aud. Phyf. die XIII Jun. A. MDCCCVII.

H. P. M. S.

ABO Æ, Typis Frenckellianis.

À MONSIEUR

JEAN EVERHÅRD LÖVING

MAJOR DANS L'ARMÉE CHEVALIER DE L'ORDRE DE L'ÉPÉE.

MEMBRE DE LA SOCIÉTÉ ROYALE PATRIOTIQUE DE STOCKHOLM

ET DE CELLE D'ÉCONOMIE DE FINLANDE.

Mon tres-gracieux Oncle!

En osant Vous dedier ces feuilles, c'est la bonté dont Vous m'avez donné les marques les plus précieuses, à la quelle je viens m'adresser de nouveau, et j'ose Vous supplier, Mon tres-gracieux Oncle que dans l'offre que je Vous fais & dans l'aveu public de vénération & de gratitude que m'imposent Vos bienfaits, elle ne daigne voir que l'effet d'un respect sans bornes & celui d'une reconnaissance que ne finera jamais. Je suis

Mon tres-gracieux Oncle

Votre tres-humble & tres-obeissant
neveu

A. J. SIRELIUS.

mento judicare. A pristinis enim immo diurnis repur-
 gata sensim vitæ infirmitatibus, atque ad meliorem con-
 versa cogitandi sentiendique modum humana mens, nihil
 sentiet apud se sanctius nihilque jucundius, quam in-
 dies ad sanctitatem omnem perfici, hoc vero est, puris-
 simo amore & intemerata fiducia supremi Numinis reco-
 lere per Christum inprimis collata beneficia, præcepta
 atque promissa, quæ omnia in fide christiana quasi in
 centro collineant. Est hic omnino fiduciæ & amoris sen-
 sus, quem fundamenti loco in universa morum christia-
 norum jure ponimus doctrina, quo sublato, non nisi lentius
 ad sanctitatem componi mores possunt, neque habebunt,
 quæ dignitatem tuebuntur suam. Atque ne de-
 nuo retractemus, quæ antea (§. X) de moralitatis ultimo
 disseruimus principio, immotum censemus & longe per-
 fectissimum, quod religio christiana suppeditat, vitæ trans-
 igendæ fundamentum, practicæ rationi adeo analogum,
 ut vix suspicandum esset, philosophiam plus ultra ascen-
 dere

Q

gant, ii quidem sensuum externorum eodem modo pernegare pos-
 sent & testimoniorum certissimorum veritatem, Atqui his sane
 utuntur ratiocinandi artibus Rationalistæ, quum ex tripode velut
 & oraculi instar pronuntient, naturam ipsam & rationem huma-
 nam sibi metipsi sufficere ad omnigenam moralitatem tuendam
 perficiendamve, omnia vero cetera instituta Divina supervacanea
 esse, hincque nec expectandam neque probabilitate gaudere su-
 pernaturalem quandam revelationem sive ejusdem demonstratio-
 nem; quibus præmissis non dubitant, omnia non modo antiqui
 orbis documenta, ubi de extraordinariis agant fatiis, ad fabulas
 referre, verum etiam miracula Christi verisimilitudinæ suæ priva-
 re; atque cum historici ipsa fides, Evangelistarum reservata
 scriptis, multum cessat negotiî, hermeneuticam verborum omni
 modo torquere certitudinem opus erat, ut de dubiis haustæ fon-
 tibus hæ fabulæ scilicet Christianæ viderentur, aut ad naturales
 causas reduci omnia possent, quemadmodum BÄHRDTIUS du-
 dum, postea vero *Henr. Eb. Gottl. Paulus Commentar. d. Evan-
 gelisten*, temere in animum induxerunt.

dere posse. Quæ enim eslet legis sanctitas remoto auctore legis; unde hanc normam ediscerent morales melius, quam ex auctoritate & testimonio Divino? Quis obligandi omnem dedit vim legi naturæ, aut legislatorem manifestavit alius, quam summus ejus internuntius? quis sublimiora dedit, ad omnem vitæ sectandam sanctitatem, motiva, atque quis ex omni antiquitate plenior lucem & auctoritatem Divinis impertit legibus, quam hic ipse humani generis restaurator (f). Quodnam majus

f) Egregie LOCKE Reason blenefs of Christ, Rel. p. 523 sq. *where was there any such code, that mankind might have recourse to, as their unerring rule, before our Saviours time. — Thus the whole stock of human knowledge, is claimed by wery one as his private possession, as soon as he has got into his own acquisition. He studies and takes pains, to make a progress in what other have delivered, but their pains were of another sort, who first brought those truths to light, which he afterwards deriwes from them. — The credit and authority our Saviour and his Apostles had over the minds of men by the miracles they did, tempted them not to mix any conceits, any wrong rules — in their morality. — Quæ quam egregia sint & cum veritate historicæ consentientia monita, perspiciunt quotquot ad simplicem intelligentiam omnia revocare & sine fastu quodam aut fanatico universam rem examinare voluerint, neque in scepticis sive idealisticis nugis se abripi passi fuerint. In ipsa enim Divina voluntate & auctoritate, leges morales hominibus præscribendi, ceruitur fundamentum actionum quarumlibet esse jactum ultimum; neque satis mirari possimus, nonnullos Ethicæ Christianæ doctores temere ex hoc refulsisse principio ad aliud quoddam ex præctica ratione derivandum, quasi ratio ipsa humana Divinæ rationis ac sapientiæ causâ eslet habenda. Saltem non possumus sensam verborum Celeberr. STAUDLIN in suo; Grundriß d. Tugendlehre, §. 47. vindicare; Die durch unsere Vernunft a priori uns vorgeschriebene Geseze, können auch als Geseze Gottes betrachtet werden, insofern sein durchaus heiliger wille für alle Gesez ist, nur muß man ihn nicht als den Urheber dieser Geseze betrachten; denn in diesem falle würden sie aufhören, natürliche Geseze Zu seyn und positive werden. — Vielmehr müssen wir uns Selbst durch unsere Vernunft als*

majus ad veram perfectionem incitamentum, quam sublimè illius exemplar vitæ, hominum quorumcunque longe superius experientia. Quid humanæ naturæ majorem conciliabit dignitatem, quam perfecta & Ejusdem ad normam instituta vitæ ratio univèrsa? Ut enim verum est, morum omnem vim & præceptis & exemplis

Q 2 in-

Eigene Urheber dieser Gesetze betrachten, mit welchem auch der Göttliche Wille übereinstimt. Man kann sagen das ein Gesetz Göttlich sey weil es uns unsere Vernunft vorschreibt, und das uns Gott keine Gesetze gebe, als solche, die uns unsere Vernunft gibt. Atque cum deinceps vere omnino doceat §. 56. — "Die welche den Willen Gottes thun werden allein für würdige Glieder des Reichs Jesu ausgegeben; der Wille Gottes wird als der Erkenntnisgrund des Moralgesetzes beschrieben Joh. 5: 17. 19. 30. — Die Lehre Jesu enthält den erklärten Willen Gottes. . . . Mox tamen inconsequenter satis & ex Critico Philosophemate statuit: Daraus folgt aber nicht, dass der Wille Gottes überhaupt und für jedermann das höchste Wissenschaftliche Princip der Christlichen Moral seyn sollte. . . . Conf etiam §. 60. Mirum vero in modum torquere sese solent atque res simplicissimo ex sensu humano cognoscendas & diversissimas inter se confundere; scilicet fundamentum Moralitatis, Principium ejus cognoscendæ, atque finem. Tria quippe hæc momenta ubi rite exponantur, nihil tantisper relinquunt ambigui, neque rixandi ansam atque materiam.

Diferimen quippe boni & mali sive Moralitatem omnem a Divina suprema constitutione & voluntate sola pendere, quis obstinatius negabit? adeoque Dei voluntas absolutum est actionum omnium fundamentum.

Principium vero cognoscendi hanc Divinam voluntatem, legesque Morales omnes, duplex est, aut ex ratione hominis & experientia petendum, aut ab externi quadam & extraordinaria Dei institutione, revelatione & auctoritate. Finis porro sive consilium univèrsæ Moralitatis non potest non esse humana felicitas & perfectio, quam qui negaverit verbis & ratiociniorum ambagibus, eam tamen sensu & facto in omnibus humanis rebus spectari videbit.

inesse, ita quoque dubio caret, religionem nostram hæc duo momenta præcipuè continere, quibus omnem antecellat & antiquiorem & recentiorem philosophiam; nimirum testimonium Christi Divinum & exactissimum ejus vitæ exemplum. Atque quum certum sit, moralitatis omnis veritatem Divina niti auctoritate, non est ex summis christiænæ doctrinæ recedendum principiis, aut ad alia provolandum fundamenta precaria. Philosophiam de cælo velut arcesisse fertur Socrates, quia meliorem populares suos edocuit morum theoriam, sed ipse intra mediocritatem hærebat, in multis quidem vacillans, nec fidem magnam aliis facere potuit, quia auctoritas humana ut plurimum lusui cedit aliorum, nec satis exemplo exprimi potest, obstante summa mentis fragilitate. En vero simplicissimam Christi præceptionem de sanctitate tuenda, de voluntate Dei & ejus auctoritate summa, quæ fidem humano generi non potuit non facere, eam quidem ob causam, quod omnes cernerent summam ejus eminentiam, nec dubitare possent de cælo emissum esse, qui tam præclaram præscriberet vitæ normam. Addidit vero cumulata his gentium plerarumque & philosophorum, Christi nomini sese addicentium, ratiociniist, quod consummatam vitæ tantam perfectionem nemo antea viderit nec audiverit in ullo mortalium, qualem in Christo ipso viderant ejus coævri, aut graphice depingebat ipsa ejus historia, de cujus veritate ne ipsi quidem ejus inimici invidiose ambigere possent. Quid ergo! Hoc testimonium Christi, hoc ejus vitæ exemplum infringet aut sollicitabit philosophia quædam recentior, quæ ipsa tamen, ut ad oculum patet cuivis, omne hoc robur moralitatis in succum & sanguinem sibi, iagrata satis vertit, gloriam inventionis omnem sibi vindicatura? Esto vero, quod faciles largiamur, pleraque morum præcepta naturali hominis patere menti & sensui s. experientiæ; nullam tamen eadem inde sortiri auctoritatis, quod testimo-

nio

nio Christi & vitæ ejus exemplo sint munita, quis est qui pertinacius postulabit? Hæreant vero, qui ultra sapere gestiunt, diu satis in controversiis suis otiosis ac cavillationibus, multosque in partes suas trahant imprudentes, nihil tamen contra communem hominum sensum & historicam religionis nostræ valebunt fidem.

Est vero fides Christiana, generaliori suo sumta sensu, practica mentis persuasio, siue studium Deo confidendi ac placendi in omnibus, quæ nobis per Christum tradidit, beneficiis, promissis atque præceptis. Quo suo latissimo & vulgatissimo usu omnia complectitur excellentissima veræ perfectionis stamina, siue universum virtutum & officiorum ambitum (g); strictius autem ubi sumatur fides, amorem exprimit atque fiduciam, e qua tanquam fonte omnia cetera derivare officia difficile non erit. Qui enim iusta inbutus Divinarum perfectionum & beneficiorum in Christo conspiciendorum notitia, hanc ad praxin deducere adnititur, animi sui sensum ac mores inde compositurus, sentiet sane totum sese ex Divino pendere arbitrio & amore; confidenter acquiescet Sanctissimi Servatoris universo beneficio, quod non modo in vita verum etiam morte sua paravit, omnia ejus amare ac revereri discet egregia in genus humanum beandum infinite collata beneficia, atque tanti ducis amore incitatus, ad omnia ejus præcepta observanda promissimum sese præbebit. Quemadmodum enim in domestica regenda vita, nihil superat temerissimum, quo invicem conjuncti sunt homines, amorem, ita Moralitatis summam formabunt ideam Christiani ex fide & amore in Christum; quodcumque autem ex hoc non proveniat amandi

g) Cf. SPALDING Nuzbarkeit des predigtams. Koppe Excurf. VI. Epist. Paul ad Galatas. cœt.

amandi & confidendi studio, vitiosum est. Huc omnia nostra desideria, consilia, vires & adminicula vitæ erunt referenda (b).

Vi-

h) Discrepant quidem nostrates Theologi adhucdum in stabilienda vera non solum fidei salvificæ notione sed etiam ejusdem cum sinceritate Christiani connexionem. Qui enim eam utpote passivam quandam habent animi conditionem, certissima fiducia beneficia Christi amplectentis, originem potius & causam quam naturam ejus definire videntur, verbis quam re ipsa ab aliis disidentes, Sed quamquam negari nequeat, Divinam gratiam in fide, amore atque pietate universa excitanda conservandaque maxime conspicuum esse, minus tamen convenit, hos aliosque animi sensus passivo tantum in se tu considerare, quum ipsa experientia & librorum Sacrorum auctoritas hos ipsos sensus, et nquam actu ipso in animis Christianorum existentes & efficaces, proponat. Jam autem alius est animi habitus in ipso recipientis aut conversionis primordiis atque transitu ad novam obedientiam, alius in quotidianæ sanctitatis statu; seu quod idem est: aliter cogitantem, sentientem atque agentem ponamus necesse est peccatorem, qui ex pristina sua servitute per penitentiam restitutus fuerit ad meliorem vitam, aliter vero pium Dei Christique cultorem, cui animi ac vitæ sanctimonia diu jam in deliciis fuerit. Non enim eodem sensu amoris uterque Deum & Christum amplecti poterit. Ille tremebundus ad Divina beneficia & leges stupet, probe memor antea suæ vitæ tristissimæque conditionis, hic vero in continuo sanctitatis studio gaudium percipit dulcissimum; Ille, antequam amare Deum rite possit, fiducia & spe ingeneranda sibi sentit opus, ut remissionem peccatorum obtinere possit, adeoque in promissionibus Divinis atque beneficiis Christi, salutem omnigenam spondentibus, omni cum fiducia hæreat, acquiescat oportet; hic autem, licet iisdem in promissionibus meritisque Christi recolendis quoque constanter sese mansurum esse obstrinxerit, animatum sese sentit vividissimo ac fortissimo amore in Deum & Christum, quia diutius jamjam animi totius vires, Divina moderante gratia, in studio hocce pietatis, Deo ac Christo placendi, exercuit. Sequitur hinc, in ipsa restitutione mentis morumque, fiduciam in Christum benefactorem, primum esse omnium bonorum motuum Principium; post vero hæc jacta emendationis fundamenta, amoris incitatisissimi affectus non potest non ad perf-

Videamus primo virium & facultatum nostrarum cum fide connexionem. Ut nullis limitibus circumscripta est Divina in nos bonitas, ita amorem in eum nulli terminabunt virium fines sed in continuum sese extendent exercitium. Quodcumque enim nobis concessit sapientissimus creator virium, morali nostræ naturæ inhærentium, id omne ei acceptum est referendum; neque tantum externas omnes actiones, sermonem & gestus, verum quoque internum affectum & mentis omnes commotiones, cogitata, ad amorem Dei & Christi quasi ad Lydium lapidem referre, totamque vitam utpote Dei cultum censere convenit. Valde autem per sensuum dominium debilitatis facultatibus nostræ mentis, latissima est summaque fiducia arripienda spes, Divinam nobis non defuturam gratiam in excidendis & confirmandis iis sensibus, quos immensus ejus amor jam animo obtulit; qua quidem arrecti spe longe felicius in morum verfabimur studio.

Desi-

ciendam mentem suboriri ac velut omnium sensuum dux dominari. Rite ergo & ad praxin Christi norum accommodata statuerunt Theologi, fidem solam esse salutis adminiculum sive conditionem, nec generari unquam posse amorem &, qui cum hoc amore conjunctissimus est, nisi Deo placendi, nisi præcesferit vera penitentia fidesque in Christum. Quum vero sanctissimus Servator sæpius fidem & amorem promiscuo quasi jure commendat utpote sentem emendationis & sanctitatis, atque fiducia ipsa, qua promissionibus Divinis pariter de morte Jesu expiatoria acquiescimus, pars quædam sive demonstratio amoris intimi sit; quumque porro sensus Christianorum, e peccatis renascentium ac indices in sanctitate quavis renovandorum, impliciti sint adeo, ut certo non semper definiri possit, quis primitivus sensus animi instaurati fuerit, fides sive amor, uterque autem sensus nonnunquam eodem fere generetur momento; nihil ergo obitare putamus, quin amorem in Christum, generalissimo suo sumtum sensu, adeoque cum fiducia conjunctum, pronuntiemus esse veræ virtutis Christianæ originem & conditionem, sine qua salus per Christum parva obtineri nequeat.

Desideria porro nostra & consilia per hunc amorem consecranda esse, iuvat ejus natura. Ut enim nihil efflagitare aut expetere sanctius unquam poterit animus humanus, quam ad sublimem Dei perfectissimi sensum ascendere imaginem sectandam; ita nihil est ad affectus omnes nostros alendos accommodatius, quam hic amoris & fiducia sensus; quo quidem consopito, quid amplius est quod animum impleat totum aut erigat? Vitæ quoque nostræ eventus sive fortunatos sive tristiores eodem hoc amoris sensu exhilarari, firmari & mitigari, quis non expertus est? Habet enim hoc secum religio Christi, ut providentissimi Numinis nobis aperiat immensam bonitatem, ejusque præsentiam nobis jugiter adumbret, quanquam infinitam ejusdem sapientiam in ipsis consiliis non semper aut rite assequi possimus. Proferant vero, qui ratiocinibus tantummodo philosophicis indulgent, ubero-rem vel solidiorem materiem solatii ex ipsa videlicet necessitate rerum aut absoluto quodam rationis imperio, næ id tamen omne vitæ nostræ non explicabit ullo modo fata, neque modum tradet, quo tantam eventuum diversitatem æquo ferre possimus animo.

Quomodo autem hic amoris sensus vim suam in universam exserat morum sanctitatem, hæc vero iterum latius sese diffundat per vastissimum campum officiorum erga Deum, nosmetipsos & alios, non est quod uberius h. l. persequamur; nec est quod ex historia antiquioris ævi argumenta aut exempla producemus, pro demonstranda virtutum Christianarum excellentia, sive causas earundem & originem, sive modum ac motiva respexerimus. Satis est tenere, omnia nostra officia tanto fortiora esse, quo vividius menti semet ipsa offerant, tantoque nobiliora, quanto alacriori e studio, Deo placendi, ortum ducant. Deo enim parendum esse, quia omnes vias ad salutem nostram attemperaverit leges, brevis est
sed

sed auctoritate summa conspicua præceptio; nec criticos ipsos Philosophos tantopere eidem renuntiantes animadvertimus, quamquam, intra limites rationis eandem fategerint restringere, cui tamen negotio historia hominis penitus reclamatur, ut antea jam evicimus. In dijudicando autem morum Christianorum habitu, facillimus est transitus ad veram ipsius salutis theoriam, quam potissimum revelationi per Christum, ejusque adeo testimonio deberi, dabunt quotquot sollicitius rem universam examinauerint. Ideam vero felicitatis humanæ exhibentes Philosophi, rite omnino judicant eandem sensuali voluptati minime inesse, sed totam quantam cum mentis perfectione connexam esse; sapientem ergo & justum virum felicem esse, quia voluptatem indies ex conscientia officiorum ad normam legis s. honesti peractorum percipere, atque dolorem omnem sensualem hoc quidem ex Principio mitigare immo suppressere valeat. Quanquam vero sic teneatur, sapientiam & virtutem solam humanum beare posse animum, merito tamen postulamus, laudatas has affectiones non ipsam constituere felicitatem, sed instrumentorum instar unice esse censendas ad felicitatem veram conspirantium. Est vero felicitas, in universum spectata, grata & jucunda animi perceptio, doloris atque acerbitatis nescia, sive, summa mentis tranquillitas cum possessione bonorum sensuum conjuncta; unde liquet præsentiam voluptatis quoque omnem doloris absentiam secum ferre & præsupponere. Et quamquam difficillima sapius visa sit res, quæ ex analysi metaphysica describatur, omne tamen suum ex communi sensu & experientiæ depromit robur omnemque certitudinem.

Omnis omnino felicitas refertur ad sensus animi nostri, ejusdemque affectus, quibus excitatis percipit animus

mus delectationem, lætitiã, spem atque tranquillitatem. Ut autem in ipsã sensuali voluptate nulla datur continua felicitas, nulla tanta fortunæ constantia, quæ infinitos nec interruptos gaudii aleret sensus, neque animus noster ipse capax sit iucundissimarum sensationum omnium, quin ipse ex summo gaudio sapius ad dolorem divergat summum, ita etiam in morali felicitate, de qua jam quæritur, constituenda, nulla tanta unquam existere aut perstare poterit immota delectatio ex conscientia benefactorum oriunda, ut ipse debilitatis sensus &, quæ inde laboriatur necesse est, tristitia eum non subsequi quam sæpissime videatur. Est hæc naturæ ipsius, eventuum vitæ nostræ atque ipsius animi summa vicissitudo, ut nihil sit ab omni parte perfectum atque beatum. Quum ergo felicitatem in absentia ponimus doloris, hic vero ex conscientia imperfectionis, immo maleactorum necessario gignatur, indagare juvat, qui sit hic modus, hic mentis status, dolorem omnem expungere valens. Ad apathiam sive insensibilem quandam quietem reducere animum frustra omnino tentatur, quia sensus doloris, ex vera infirmitatis experientia profecti, non possunt non sæpius recurrere, torrentis instar, qui violentius repagula perrumpit (i). Pax vero & tranquillitas animi ea demum
firma

i) Haud insitiandum est, ideam quandam nec falsam de felicitate obtinenda dari per religionem naturalem, quæ conscientiæ tranquillitatem ex sensu Numinis iucundissimo, deducendam esse jubet; Pien ri tamen & omnibus numeris bsoluta, quin etiam ab omnibus animi moribus liberata nullo modo statui potest. Latet enim hominibus in statu naturali constitutis summa certitudo Divini amoris & misericordiæ, latet modus ad remissionem peccatorum perveniendi, per & propter Christum, latet vera peritatio intimæ Dei familiaritatis atque presentie. Qibus rebus deficientibus, non potest non salutis idea manere & imperfecta

firma est, quæ doloris pungentem stimulum mitigare atque cum gratissima Divinæ gratiæ memoria commutare possit, sive quod idem est, remissionem peccatorum & impunitatem tranquillo recipiat animo. Inquiramus itaque, quomodo his indigentis generis humani succurat Christi doctrina. Conscientiam bonorum motuum, desideriorum atque actionum, perpetuo exhilarabit ac nutriet jucundissimus Divini favoris sensus; Deum enim utpote patrem amore plenissimum, nos nostramque vitam complecti ineffabili benignitate, factis vero & cogitatis nostris, Deo placentibus, Divinum beneplacitum nobis contingere quamdiu fiducia eum colamus, verbo, Deum nobis favere, nos amare, id sane primum & longe celsissimum est delectationis nostræ momentum; nec dubium est, pietatem omnem eo nos ducere. Quomodo autem sub conscientia malorum & pravitatis, pacem mentis intemeratam parare, paratamque retinere possimus, altera est quæstio ex indigentia nostri generis sumpta, nec ea quidem nullius momenti. Quis vero est, qui gratiam Divinam ac misericordiam in Jesu C. morte plenius patefactam non grata agnoscat mente, remissionem sibi peccatorum inde certissima fide sponsurus. Quis secum non reputet, hanc animi tranquillitatem fortiter valere ad omnem dolorem exterminandum immo ad summum usque lætitiæ affectum sapius ascendere? Atque hoc ipsum est, in quo excellit religio nostra, principium, quod a Divino Numine omnem removeat vindictæ cupidinem, contra vero ex immenso ejus

R 2

amo-

evadere. Accedit quoque nominatis defectibus, ille haud minimus de immortalitate animorum & beata vita futura, cujus spem homines per naturam atque solam sui considerationem non rite formare possunt, sed tantum ex ore Christi sanctissimo promulgatam percipient,

amore recipiscentibus veniam infirmitatis s. impunitatem gratiose concedi doceat. Superest autem adhuc, sensu Christianorum communi id confirmante, alius fons summæ felicitatis, qui nimirum ex memoria Divinæ familiaritatis & gratiosissimæ præsentis propullulet, quam unionem cum Deo & Christo constanter quidem & rite Scriptores Sacri appellant. Certum quidem est, hanc salutis Christianæ partem abstrusam esse, quia modus ipse Divinæ præsentis explicari nequeat; inde tamen veritatem facti in dubium vocare nemo in animum inducat. In unum vero cœeunt hæc omnia salutis nostræ momenta, ita ut, qui propter peccata sua serio dolore constrictus, Divinam in Christo patefactam gratiam justitiamque recolare didicit, remissionem peccatorum nactus, ad pacem redeat cum Deo, eumque intime amare incipiat, amans vero ipsique Deo & Christo confidens, omnem lætitiâ, approbationem, gratiam ac familiaritatem consequatur; & quamquam pro diversa salutis materie, felicitatis statum varium esse perhibuimus, non inde tamen colliget quisquam, Divini Numinis rationem in beando humano genere mutabilem esse aut sibi contrariam. Ut enim amoris divini inexhausti specimen est, omnem emendatis mentibus adimere dolorem, peccata condonare & de severitate justitiæ remittere, ita longe fortior mitissimi patris in eo elucet affectio, quod benignissima sua approbatione pietatem omnem coronare & ad familiarem sui consortionem extollere sancte pronuntiaverit. Habebunt ergo Christiani uberrimam felicitatis adipiscendæ materiem ex Divinorum beneficiorum constanti recordatione, sensu ac ineffabili copia, quam ad mentis suæ tranquillitatem accommodare indies summa cum fiducia possunt omnes, cujusque certitudinem ex ipsa revelationis, hoc vero est, Divinorum testimoniorum ac promissionum sanctitate arcescere, conscientia ipsa jubet.

)

)

§. XV.

Univerſum autem humanæ mentis inſtituendæ, emendandæ atque beandæ negotium, ad Deum ipſum, utpote Auſtorem eſſe referendum, proxime jam erit demonſtrandum. Atque habet omnino, id ſibi proprium religio ipſa, ut ideam ſenſumque Summi Numinis ad hominis vitam attemperet dirigendam, nec ſine hoc ſenſu ſubſiſtere ullo modo poſſit; Unde neceſſaria eſt conſequentia, ſalutem & perfectionem omnem moralem a Deo pendere. Quia vero naturalem mentis perſpicaciam & libertatem, quæ præcipua eſt actionum humanarum ipſiusve moralitatis cauſa; multi cum revelationis ipſius & Divinæ gratiæ extollant diſpendio, magna opus eſt circumſpectione, ne in illa vindicanda, hanc prorfus ſubvertamus, ut hæud raro factum eſſe comperimus. Quamquam enim manifeſtum ſit, facultatum noſtrarum uſum pernecelſarium eſſe ad omnem veritatem virtutemque adſequendam, vires tamen hæ ipſæ morales aliunde non poſſunt arceſſi, quam ex providentiſſimi Dei conſtitutione & ſapienti Gubernatione. Immo vero analogia ipſius naturæ & virium noſtrarum conſcientia ſatis ſit documento, quam male actum eſſet, ſi in dimetienda animi facultatum indole, præſentiſſimi Dei removeremus concurſum. Mechanicas enim ſ. corporeas vires quum Divinæ Gubernationi totas committere jubeat earundem natura, ut §. 2. breviter expoſuimus, quanto majori jure intellectuales facultates, & quoad originem ſuam & ſuſtentationis modum, ad Divini Spiritus incomprehenſibilem efficientiam referantur; nec plane inauditam ſapientioribus ex gentiliſmo hanc quidem doctrinam, quamquam multis obſitam ſuperſtitionis tenebris, revelationis autem ope, nominatim per Chriſtum vindicatam ac reſtitutam fuiſſe videmus. Concernebat vero Divini adjumenti promiſſio, quam Apoſtoliſ ſuis ſancte dedit Ser-

vator, non modo ordinaria, verum etiam extraordinaria dona, quorum haud obscura vestigia servat historia primitivæ Ecclesiæ. Quod ad præternaturales dotes attinet, nullum esse poterit dubium, easdem Divino spiritu directas fuisse; ordinarias vero illas adhuc dum religionis & Divini Spiritus ope Christianis competere, constans est Sacrorum Scriptorum doctrina, ipsis humanæ naturæ haud inimica principiis, sed summa probabilitate semet commendans. Fatendum quidem est, modum ipsum, quo Divinum numen, præsentissimam agens curam humani generis, in mentem humanam agat, imperscrutabilem esse, quis tamen inde interret, rei veritatem in ambiguo esse (a). Præterquam enim quod origo omnis perfectionis primario ex Divina institutione s. revelatione veniat, atque generalis virium omnium conservatio sine continuo Dei influxu ne cogitari quidem possit; adest quoque singularis sanctissimi Divini Spiritus Gubernatio, in omnibus opportunitatibus ac vitæ eventibus humanis dirigendis satis conspicua; quare Divinæ gratiæ intima cum animi veneratione attribuamus oportet, quod salutarem doctrinam Jesu Christi multiplici modo mentibus instillare atque velut imprimere non dedignetur; quod omnino præcipuum est, in dijudicanda gratiosissima Dei cura circa mentem instaurandam humanam, momentum. Res utique solatii est plena, quod ducem nobis comitemque semetipsum promiserit benignissimus generis nostri

a) Bene & apposite LOCKE in. Reasonabl. *'Twill be idle for us, who know not, how our own spirits move and act us, to ask in what manner the spirit of God shall work upon us. . . If a wise man knows how to prevail on his child, to bring him to what he desires, can we suspect, that the spirit and wisdom of God should fail in it, though we perceive and comprehend not the ways of his operation? Christ has promised it, who is faithfull and just, and we can not doubt of the performance.*

stri sospitator, nec indignum censeat indigentis nostris adfiteri quovis modo, sed sic tamen ut moralis nostra natura non evertatur, aut in mechanicam transeat. Eo enim nos ducit experientia, ut facultates animi liberas sentiamus & ad multiplicem usum convertere valeamus, attendendo, reflectendo, comparando ac ratiocinia ponderando; quum vero in ipsis humanis eventibus multa præter spem & consilia nostra, Deo sic omnia moderante, contingere fateamur, in rebus ergo religionem spectantibus, quis est qui statum suum ita disponere, adminicula omnia excogitare & lucesum sibi spondere proprio possit instituto, ut peculiarem Divinæ sapientiæ modum in constituenda sua perfectione non agnoscat? Rerum in sensus nostros agentium præscribere vel immutare ordinem, opportunitates ac occasiones, quibus ad notitiam salutis & morum emendationem impellimur, definire, non est humanæ artis, sed Divinæ Gubernationis. Immo qui in ipsis adminiculis, sanctitatem adjuvantibus omnem, vitium suarum tenuitatis conscius sanctissimi Divini spiritus non admiretur instituta, vulgaris ingenii ac phantasiæ humanæ viribus longe superiora, ingratissimus profecto esset. Caveamus vero sollicitè, ne quosvis imaginationis lusus, aut pia quævis desideria & cogitata immediate ad Deum referamus, vel peculiarem fingamus Divinæ religionis vim, morali nostræ naturæ repugnantem, quod Fanaticis & enthusiasmo correptis sapius arrisit, multaque incommoda pariter ac opprobria Christiano peperit nomini. Satis est ex revelatione ipsa Divina, quæ fundamentum fidei sternit certissimum, edoceri, Deum, a quo omnis nostra vita ipsaque hæc, qua ornati sumus, moralis natura, pendet, præsentissimum atque efficacissimum esse in sustentandis non modo facultatibus nostris nobilissimis, verum etiam in libertate nostra flectenda, moderanda & per infinitas fere humanæ vitæ occasiones eventuumque anfractus varios dirigenda.

Quan-

Quantum hæc utilisissima veritas habeat momenti ad omnem moralem restaurationem perfectionemve accelerandam, definiri explicare nequit. Hinc vero exorietur gratisimus Divinæ bonitatis, familiaritatis, pariter ac modestiæ Christianæ sensus, sine quo pietas nec vera esse poterit nec stabilis; Hinc precum necessitatem & devotionis pretium dimetiri licebit; nam temere adjutorium Divini Spiritus efflagitent mortales, nisi verum esset, Deum omnia ad eorum salutem pertinentia moderari, immo frustra essent, qui Divina gratia frui optarent, nisi ipsis a Deo stimuli sanctitatis adderentur certissimi.

§. XVI.

Quod ultimum demum in hac fragilitate vitæ experimur omnes desiderium, quodque animum, ærumnis exantlatum, tantopere refocillare cernitur solatium, ex animi perennaturo in altera vita statu, depromptum, id quidem Divinæ revelationi ac testimonio ipsius Dei jure adjudicabimus summo. Nulla quidem adhucdum fuit gens, sive cultior sive inculta & barbara, quæ non aliqualem futuri temporis sibi formaret interdum ideam, neque de vere inter sapientiores gentilium, qui elegantissimis immortalitatis encomiis denatos magni nominis viros ornarent, sibi que ipsis aliquid tale sponderent oblectamentum futurum, quum incertis quondam sedibus ac viis per tenebrosum oberrarent mortuorum regnum, quod finxerant antiquiores fere omnes gentes. Fuit hæc satis antiqua fides, hæreditario quasi jure a majoribus in posteros, atque sine dubio ex Semitica stirpe primitus derivata (a).

ex

a) Whatever prejudices and errors human nature lies under, we find that either reason or tradition from our first parents has discovered to all people something in these great points, which